

- Цегельник Т., Брюховецька І., Мізюк В. Розвиток самостійності та ініціативності студентів у процесі навчання у вищій школі. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 9. С. 166-172. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i9-022>.
- Tsehelnyk T., Briukhovetska I., Miziuk V. Rozvytok samostiinosti ta initsiatyvnosti studentiv u protsesi navchannia u vyshchii shkoli [Development of students' independence and initiative in the process of higher education learning]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 9. S. 166-172. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i9-022>.

УДК 378.147:159.953.5

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i9-022

Тетяна ЦЕГЕЛЬНИК¹, Ірина БРЮХОВЕЦЬКА², Вікторія МІЗЮК³¹ Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Україна² Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Україна³ Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна¹ <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

sveettana@ukr.net

² <https://orcid.org/0009-0004-6694-4570>

irynabruhovetski@gmail.com

³ <https://orcid.org/0000-0001-8291-6597>

miziviki@ukr.net

РОЗВИТОК САМОСТІЙНОСТІ ТА ІНІЦІАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті здійснено цілісне теоретичне узагальнення механізмів формування самостійності та ініціативності студентів у процесі навчання у ЗВО, що набувають ключового значення у контексті особистісно орієнтованої вищої освіти. У результаті проведеного теоретико-методологічного аналізу з'ясовано, що самостійність та ініціативність є взаємопов'язаними ключовими якостями особистості студента, які забезпечують його активну участь в освітньому процесі, відповідальність за результати навчання, а також готовність до самореалізації в професійній діяльності. Вони формуються під впливом комплексу внутрішніх та зовнішніх чинників, що вимагає створення відповідних психолого-педагогічних умов у ЗВО. Найефективнішими сучасними підходами до їх формування є особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний, які в сукупності дозволяють вибудувати освітнє середовище, сприятливе для розвитку автономної та ініціативної поведінки студентів. Усвідомлення ролі цих якостей у контексті вищої освіти відкриває можливості для вдосконалення освітнього процесу з урахуванням індивідуальних траєкторій професійного становлення здобувачів. Визначено напрямки підвищення ефективності освітнього процесу з урахуванням розвитку самостійності та ініціативності – 1) інтеграція елементів самостійного вибору в освітній процес; 2) залучення студентів до спільного проектування освітніх модулів та курсів; 3) розвиток рефлексивної культури; 4) оцінювання, що орієнтоване на розвиток; 5) застосування цифрових платформ для самостійної роботи, де цифрове середовище дає широку можливість для індивідуалізації навчання. Перспективами подальших досліджень є емпіричне вивчення ефективності впровадження зазначених психолого-педагогічних умов у практику вищої освіти, розробка діагностичних інструментів для оцінювання рівня сформованості самостійності та ініціативності у студентів, а також вивчення динаміки розвитку цих якостей в умовах змішаного та дистанційного навчання.

Ключові слова: заклад вищої освіти; самостійність; ініціативність; здобувачі освіти; освітній процес у ЗВО; цифрове середовище; індивідуалізація навчання.

Tetiana TSEHELNYK¹, Iryna BRIUKHOVETSKA², Viktoriia MIZIUK³¹ Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ukraine² Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Ukraine³ Izmail State University of Humanities, Ukraine¹ <https://orcid.org/0000-0001-7643-0208>

sveettana@ukr.net

² <https://orcid.org/0009-0004-6694-4570>

irynabruhovetski@gmail.com

³ <https://orcid.org/0000-0001-8291-6597>

miziviki@ukr.net

DEVELOPMENT OF STUDENTS' INDEPENDENCE AND INITIATIVE IN THE PROCESS OF HIGHER EDUCATION LEARNING

Abstract. The article presents a comprehensive theoretical framework for understanding the mechanisms that foster students' independence and initiative in higher education institutions, which are crucial in the context of personality-oriented higher education. The theoretical and methodological analysis revealed that autonomy and initiative are interrelated key personality traits of students that ensure their active participation in the educational process, responsibility for learning outcomes, and readiness for self-fulfillment in professional activity. These qualities are shaped by a combination of internal and external factors, which necessitate the creation of appropriate psychological and pedagogical conditions in higher education institutions. The most effective modern approaches to their development are the learner-centered,

activity-based, and competence-based approaches. Together, they help build an educational environment conducive to the development of autonomous and proactive student behavior. Recognizing the role of these qualities in higher education opens up opportunities to improve the educational process by considering individual trajectories of students' professional formation. The key directions for enhancing the effectiveness of the educational process in relation to the development of autonomy and initiative include: integrating elements of independent choice into the learning process; involving students in co-designing educational modules and courses; developing a reflective culture; implementing growth-oriented assessment; using digital platforms for independent work, where the digital environment provides broad opportunities for individualized learning. Prospects for further research include empirical studies on the effectiveness of implementing the aforementioned psychological and pedagogical conditions in higher education practice, the development of diagnostic tools to assess the level of students' autonomy and initiative, and an examination of the dynamics of these qualities in blended and distance learning environments.

Keywords: higher education institution; autonomy; initiative; students; educational process in HEIs; digital environment; individualized learning.

Постановка проблеми. У сучасних умовах вищої освіти особливу роль у формуванні успішних фахівців відіграє розвиток їхньої самостійності та ініціативності. Це є важливим аспектом у підготовці студентів до професійної діяльності, оскільки вимоги до компетентностей сучасного фахівця включають не лише знання та навички, а й здатність до прийняття рішень, самостійної роботи та прояву ініціативи. Важливою є також здатність студентів до критичного мислення, адаптації до змінних умов та ефективного вирішення проблем у реальних ситуаціях. Актуальність дослідження розвитку самостійності та ініціативності студентів у процесі навчання у вищій школі зумовлена вимогами сучасного ринку праці, на якому переважають інноваційні та динамічні тенденції. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій, здатність до самостійного навчання, пошуку нових підходів та ініціативність у вирішенні проблем стають ключовими характеристиками успішного фахівця. Крім того, акцент на розвиток цих якостей дозволяє підготувати студентів до роботи в команді, управлінської діяльності та лідерства, що також є важливими компонентами професійної компетентності. Тому інтеграція стратегій, які стимулюють самостійність та ініціативність студентів, є важливою складовою сучасної освітньої практики, що забезпечує високий рівень підготовки майбутніх спеціалістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питання контексту підготовки студентів у закладі вищої освіти (далі – ЗВО) є предметом багатьох праць. Так, у контексті нашої проблематики особливої уваги заслуговують праці О.А. Самойленко, О.Є. Міршук та Ю.В. Силенко, які наголошують на значущості трансформації підходів до професійно-педагогічної підготовки у відкритому освітньо-науковому просторі. Авторами актуалізується вагомість самостійної роботи студентів та їх здатності до самоуправління освітнім процесом, це, своєю чергою, створює підґрунтя для подальшого розгляду самостійності як такого ключового елемента професійної зрілості [7, с. 83-89]. Натомість Л. Ребуха звертає увагу на міждисциплінарній інтеграції у підготовці кадрів, що сприяє розвитку ініціативності шляхом розширення компетентнісного поля здобувачів вищої освіти. У статті наголошується на вагомості автономного мислення у складному професійному середовищі [5, с. 113-124]. Г. Шліхта розглядає деонтологічні аспекти освіти у вищій школі та акцентує увагу на внутрішній саморегуляції, відповідальності та етичній ініціативності здобувачів освіти [10, с. 153-155].

Якщо розглядати технологічні та методичні засоби формування самостійності у здобувачів вищої освіти, то слід звернути увагу на праці А.В. Литвин, Л.А. Руденко, М.М. Козяр, що досліджують інтеграцію ІКТ у вищій освіті та обумовлюють передумови для самостійного здобуття знань. У праці автори доводять, що самостійність постає як такий очікуваний кінцевий результат цифрової трансформації освітнього процесу [4, с. 263-271]. А ось О. Самойленко, І. Брюховецька, Т. Штайнер зосереджуються на педагогічних умовах формування soft skills, серед яких особливе місце посідає ініціативність та здатність до автономної діяльності, а відтак розвиток цих якостей потребує зміни в освітніх підходах [6, с. 56-60].

Аналізуючи соціально-психологічні чинники ініціативності, Т.В. Андрущенко, Н.А. Хворостянко висвітлюють ініціативність як складову соціальної активності молоді та наголошують на потребі у створенні соціально-стимульовального освітнього середовища для розвитку цієї якості [1, с. 129-133]. Н.І. Сидоренко та О.О. Рудика розглядають розвиток ініціативності через арт-проекти [8, с. 191]. Натомість Н.А. Хворостянко пропонує тренінгову програму розвитку соціальної ініціативності, що зорієнтована на студентську молоддь [9, с. 422-433]. А у схожому дослідженні авторки розкривається феномен студентської ініціативності як об'єкта психологічного вивчення, що дозволяє окреслити міждисциплінарний характер поняття «ініціативність» [13, с. 21-24].

А ось у праці О.О. Біляковської висвітлюється підготовка майбутніх педагогів в умовах цифровізації та наголошується на посиленні ролі самостійної діяльності студентів, що зумовлено доступом до ресурсів та необхідністю адаптації до нових умов [2, с. 10-14].

Серед закордонних наукових розвідок особливої уваги слід приділити працям: О. Druhanova, К. Kvasova, О. Nalyvaiko (які розглядають відповідальність і самостійність як базові риси особистості студентської молоді, які формуються у процесі цілеспрямованої виховної роботи у ЗВО, зокрема авторами зроблено акцент на індивідуалізації та морально-етичних аспектах виховання) [12, с. 46-55]; Y. Sylenko (яка розглядає у своєму експериментальному дослідженні індивідуалізацію самостійної

роботи як ключового чинника ефективної професійної підготовки майбутнього педагога з елементами розвитку самостійності у вищій школі) [15, с. 68-76]; Т. Babenko, О. Kaminskyi, V. Molodan (розкривають потенціал студентоцентрованого навчання як чинника розвитку особистісної активності, що тісно пов'язано із ініціативністю) [11, с. 86-91]; V. Vasenko (що розглядає базові педагогічні механізми формування самостійності, які мають універсальний характер) [16, с. 27-33]; S.U.S. Supardi (запропоновано інструментарій для діагностики рівня самостійності) [14].

Відтак, аналіз наукових джерел свідчить, що тематика розвитку самостійності та ініціативності студентів є частково розробленою, здебільшого – у межах контекстів професійної підготовки чи упроваджень цифрових технологій. Проте, бракує цілісних теоретичних узагальнень, що спрямовані на комплексне переосмислення механізмів формування самостійності та ініціативності як таких взаємопов'язаних характеристик особистості студентів у ЗВО.

Мета дослідження – здійснити цілісне теоретичне узагальнення механізмів формування самостійності та ініціативності студентів у процесі навчання у ЗВО, що набувають ключового значення у контексті особистісно орієнтованої вищої освіти. **Цілями дослідження є:** 1) окреслити сутність понять «самостійність» та «ініціативність» у контексті освітньої діяльності студентів; 2) проаналізувати психолого-педагогічні умови та чинники розвитку цих якостей у процесі навчання у ЗВО; 3) окреслити сучасні наукові підходи до формування самостійності та ініціативності як взаємозалежних складових особистісного становлення студентів й запропонувати напрямки підвищення ефективності освітнього процесу з урахуванням їх розвитку. **Методами дослідження є** аналіз психологічної, педагогічної літератури з проблематики розвитку самостійності та ініціативності; порівняння різних теоретичних підходів до тлумачення та формування зазначених якостей; узагальнення теоретичних положень із метою окреслення закономірностей та суперечностей до розвитку самостійності та ініціативності здобувачів освіти. **Методологічними підходами до дослідження** визначено особистісно орієнтований підхід (як основа формування автономної, ініціативної та саморегульованої особистості студента); діяльнісний підхід (як підґрунтя до аналізу активної навчальної та пізнавальної діяльності, що формує самостійність); компетентнісний підхід (розгляд самостійності та ініціативності як ключових компонентів компетентності).

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній парадигмі вищої освіти, що зорієнтована на особистісний розвиток студента, категорії «ініціативність» та «самостійність» посідають центральне місце як такі взаємопов'язані характеристики, що визначають рівень зрілості, автономності та відповідальності здобувачів освіти за результати власного навчання. «В сучасних умовах закладам вищої освіти необхідно навчити здобувачів умінням витримати конкуренцію, конструктивному мисленню, вмінням самостійно приймати рішення, проявляти ініціативу, долати труднощі професіонального, соціального та особистісного характеру, тобто підготувати до активної участі в житті суспільства», наголошується Т.В. Андрущенко та Н.А. Хворостянко [1, с. 129].

Самостійність у літературі традиційно розглядається як інтегрована якість особистості, що проявляється у здатності самостійно ставити освітні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати рефлексію та самокорекцію освітньої діяльності. Як зазначає В.К. Буряк «самостійність є найбільш істотною ознакою людини як особистості і як суб'єкта діяльності» [3, с. 10].

В умовах ЗВО самостійність набуває специфічного значення, адже вона не обмежується самостійним виконанням завдань, а охоплює здатність до самоосвіти, критичного мислення, відповідального прийняття рішень в освітніх та життєвих ситуаціях. У цьому контексті самостійність є показником сформованості ключових компетентностей (навчальної, інформаційної, соціальної, комунікативної).

Ініціативність у свою чергу розглядається як готовність та здатність здобувача освіти самостійно генерувати ідеї, пропонувати рішення, реалізовувати дії. Ця якість тісно пов'язана з внутрішньою мотивацією, творчим потенціалом та прагненням до самореалізації. Так, трактування поняття «ініціативність» у науковому дискурсі розуміється, як такою, що є «системною якістю особистості, що виявляється в наявності соціальних когніцій, адекватного самоставлення та мотивації, для реалізації лідерських та комунікативних якостей, під час самостійної та відповідальної соціально активної діяльності, яка спрямована на досягнення соціального-особистісного благополуччя та цілей особистості. Структурними компонентами соціальної ініціативності є когнітивно-оціночний (соціальні установки, соціальне мислення, самоставлення, самостійність, відповідальність), мотиваційно-вольовий (цілепокладання, самоствердження, благополуччя, мотивацію досягнення успіху) та поведінково-комунікативний (лідерство, готовність до соціальної активності, комунікативна поведінка)» (Н.А. Хворостянко) [9, с. 425]. Натомість Т.В. Андрущенко, Н.А. Хворостянко виділяють соціальну активність особистості, що «являє собою ефект соціалізації і розвитку суб'єкта, який характеризує його здібності здійснювати дію щодо соціальних об'єктів, які спрямовані на їх зміни й перетворення згідно з його соціальною сутністю, в результаті яких відбувається зміна суб'єкта, об'єкта й соціальної ситуації загалом» [1, с. 132]. Автори наголошують, що «через соціальну активність

виражаються рівень соціального потенціалу особистості, її культура, вміння, знання й навички, здатність виконувати соціальну діяльність, впливати на інших людей та на саму себе» [1, с. 131]. Натомість Н.В. Сидоренко та О.О. Рудика наголошують, що «найвищим проявом ініціативи вважається творчість, яка передбачає нестандартне мислення, здатність до оригінальних ідей та втілення їх у життя. Творчість тісно пов'язана з інтелектуальними, емоційними та волевовими якостями особистості» [8, с. 191].

Відтак, у контексті освітньої діяльності ініціативність виявляється у прагненні здобувача вищої освіти долучатися до дослідницької, проєктної, громадської активності, у внесенні нових пропозицій щодо організації освітнього процесу, у творчому підході до виконання завдань. Варто підкреслити, що самостійність та ініціативність є взаємопов'язаними характеристиками, де розвиток самостійності створює передумови для формування ініціативної поведінки, тоді як ініціативність сприяє поглибленню внутрішньої мотивації до самостійної діяльності.

Розвиток самостійності та ініціативності здобувачів вищої освіти у процесі навчання у ЗВО, що залежить від комплексу внутрішніх (індивідуальних) та зовнішніх (соціально-педагогічних) чинників, що реалізуються в межах психолого-педагогічних умов. Ці умови уможливають підтримку освітнього середовища, що зорієнтоване на формування активної та відповідальної особистості. Внутрішніми психологічними чинниками розвитку самостійності та ініціативності виділяємо, по-перше, рівень мотивації до навчання, що впливає на готовність здобувача брати відповідальність за результати власної діяльності, а відтак – домінування внутрішньої мотивації створює передумови для активного виявлення самостійності та ініціативності. По-друге, особистісні риси, до прикладу, самоконтроль, впевненість у собі, емоційна стабільність, схильність до рефлексії, що здатні посилити ініціативну поведінку. По-третє, когнітивний стиль мислення, що впливає на здатність здобувача до самостійного аналізу, планування та прийняття рішення.

Соціально-педагогічними умовами виділяємо – організацію особистісно орієнтованого освітнього середовища, де визнається цінність кожного здобувача освіти як активного суб'єкта пізнання. Такий підхід передбачає підтримку самостійних рішень, побудови індивідуальних освітніх траєкторій. Другою умовою є суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладача та студента, що ґрунтується на повазі, партнерстві, педагогічному такті. Така взаємодія стимулює студента до ініціативних дій та критичного мислення. Третьою умовою – уможливлення застосування активних та інтерактивних методів навчання, що вимагають від здобувача не лише засвоєння матеріалу, але й самостійного пошуку, оцінки інформації та прийняття рішень.

Саме поєднання психологічної готовності здобувача освіти до автономної діяльності з педагогічною підтримкою цієї діяльності, формує сприятливе підґрунтя для сталого розвитку самостійності та ініціативності як таких ключових характеристик його особистісного та професійного становлення.

Формування зазначених якостей у процесі навчання у ЗВО можливо за умови інтеграції відповідних сучасних підходів до формування самостійності та ініціативності, що створюють умови для цілеспрямованого розвитку особистості студента. Першим сучасним підходом є особистісно орієнтовний, в основі якого – визнання цінностей здобувача освіти як унікальної особистості. Цей підхід передбачає індивідуалізацію освітнього процесу, підтримку автономного вибору, створення умов для самореалізації, самопізнання та саморефлексії. Цей підхід є базовим для формування самостійності, так і ініціативності, адже студент ставить в центр освітньої взаємодії.

Другим сучасним підходом є діяльнісний підхід, що орієнтований на активну діяльність студента, як умову особистісного розвитку. Основними засобами реалізації є організація дослідницьких, проблемних та практико зорієнтованих завдань, створення ситуацій вибору та відповідальності. Цей підхід активізує мислення, мобілізує ресурси особистості та стимулює ініціативу як форму діяльнісного самовираження. «Вирішення зазначених проблем можливе за використання у навчанні студентів міждисциплінарної інтеграції. При такому підході освітньому процесові властива єдність теоретико-методологічної, загальноосвітньої і практично спрямованої професійної підготовки. На практиці міждисциплінарна інтеграція сприяє виділенню в змісті освіти фундаментальних, генерувальних, спільних для всіх понять, концептуальних теорій, законів та закономірностей, які розкривають наявні в освітній системі причинно-наслідкові та кореляційні зв'язки, що здатні спрямувати навчальний процес на цілісне об'єднання міждисциплінарних знань», як зазначає Л. Ребуха [5, с. 118].

Третім сучасним підходом є компетентнісний підхід, що передбачає формування комплексу знань, умінь та ставлень, необхідних для ефективної професійно-соціальної діяльності. У цьому контексті самостійність та ініціативність розглядаються як ключові компоненти soft skills. Так, О.А. Самойленко, О.Є. Міршук та Ю.В. Силенко наголошують, що компетентнісний підхід передбачає «чітке планування процесу освіти на конкретно-визначений результат у вигляді цілісної моделі. Основними напрямками його реалізації у межах відкритого освітньо-наукового середовища ЗВО в

сучасних умовах є: 1) чітка спрямованість на гуманізацію освітнього процесу, що зумовлює забезпечення особистісно-персоналізованого характеру професійної підготовки з інтеграцією на саморозвиток і самореалізацію студента; 2) забезпечення інтегративності та міждисциплінарності у блоках освітніх компонентів (загально-наукового та спеціально-фахового) професійної підготовки, їх кореляцію із соціально-професійною діяльністю у практичному вимірі; 3) забезпечення змістово-технологічної наступності у єдності з педагогічними вимогами та засобами, що спрямовані на розвиток у майбутніх фахівців креативно-творчого, продуктивно-активного стилю мислення та діяльності, розвиток особистісно-професійного потенціалу, що визначатиме, як наслідок, – сутність компетентностей» [7, с. 85].

Формування самостійності та ініціативності студентів вимагає системної трансформації освітнього процесу у ЗВО. Натомість реалізація особистісно орієнтованої, діяльнісної та компетентнісної парадигми можливе шляхом упровадження конкретних напрямів підвищення ефективності освітнього процесу з урахуванням розвитку самостійності та ініціативності.

I напрямком є – інтеграція елементів самостійного вибору в освітній процес. Надання студентам можливості вибору у процесі навчання посилює відчуття автономії, відповідальності та сприяє зростанню внутрішньої мотивації до навчання. Так, наприклад, під час виконання курсових робіт чи творчих завдань студентам можуть бути запропоновані теми для самостійного обрання, що будуть перетинатись із їх професійними чи особистісними інтересами. Або ж замість традиційного есе студент може обрати створення подкасту, відеоролика, інфографіки, анімованої презентації через платформу Canva або Genially. Зокрема, слід передбачати у рамках одного модуля курсу освітньої дисципліни, що студенту можуть бути запропоновані кілька типів завдань – аналітичне есе, проєкт, кейс-аналіз, дебати на платформах Coursera, FutureLearn або в ECTS-орієнтованих університетах ЄС.

II напрямком є – залучення студентів до спільного проектування освітніх модулів та курсів. Участь здобувачів вищої освіти у розробці освітнього середовища стимулює ініціативність, формує навички співпраці та рефлексії щодо власних освітніх потреб. Так, до прикладу, викладач формулює базову структуру курсу, але дозволяє студентам пропонувати теми, які вони хотіли б глибше вивчати (шляхом опитування через Google Forms або Moodle). Зокрема, студенти можуть долучатись до формування rubrics оцінювання групових та проєктних завдань.

III напрямком є – розвиток рефлексивної культури, де рефлексія є основою метапізнання, необхідного для саморегуляції освітньої діяльності, сприяє глибшому розумінню себе як суб'єкта освіти, стимулює ініціативність у зміні власних підходів до навчання. Так, до прикладу, студенти можуть вести щотижневі або щоденні записи про власний освітній досвід у цифрових середовищах, таких як Notion, Google Docs, Padlet. Або ж раз на місяць можуть проводитись сесії, де кожен ділиться освітніми здобутками, труднощами або стратегіями їх подолання.

IV напрямком є – оцінювання, що орієнтоване на розвиток. Так, формувальне оцінювання передбачає зворотний зв'язок, що допомагає студенту побачити динаміку власного навчання, виявляти помилки та окреслювати траєкторію для вдосконалення. До прикладу, можуть бути короткі коментарі викладача у Google Classroom або Moodle на кожному етапі виконання завдання або онлайн-чеклисти (наприклад, у Microsoft Forms або Google Forms), де студент оцінює рівень досягнення цілей та навичок.

V напрямком є – застосування цифрових платформ для самостійної роботи, де цифрове середовище дає широку можливість для індивідуалізації навчання. Так, до прикладу, Moodle, Canvas, Google Classroom дозволяють викладати навчальні матеріали, завдання, обговорення та рефлексії у зручному форматі, а також надають можливість студенту працювати у власному темпі. Або, наприклад, використання Quizlet, Kahoot! для самоперевірки знань або Trello для організації власної проєктної діяльності.

Відповідною окреслені напрямки не лише відповідають сучасним педагогічним тенденціям, але й формують освітнє середовище, у якому студент є активним суб'єктом, що здатний самостійно мислити, критично аналізувати, здійснювати творчий пошук в освітньому процесі.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу з'ясувати, що самостійність і ініціативність є взаємозалежними особистісними якостями, розвиток яких має ключове значення для формування зрілої, відповідальної та активної особистості студента в умовах сучасного закладу вищої освіти. Самостійність проявляється у здатності до автономного мислення, планування, рефлексії та прийняття рішень, а ініціативність — у готовності до творчої діяльності, висування нових ідей та самостійної реалізації задумів. Їх гармонійне поєднання є показником внутрішньої мотивації та професійної зрілості здобувача освіти.

Визначено, що психолого-педагогічні умови розвитку зазначених якостей охоплюють як внутрішні чинники (мотивація, особистісні риси, когнітивні стилі), так і зовнішні – зокрема, створення особистісно орієнтованого освітнього середовища, впровадження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і студентом, застосування активних методів навчання.

Аналіз сучасних наукових підходів засвідчив, що ефективному формуванню самостійності та ініціативності сприяють особистісно орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи. Вони забезпечують індивідуалізацію освітнього процесу, залучення студента до активної діяльності, орієнтацію на формування життєво необхідних soft skills, інтеграцію міждисциплінарного змісту та розвиток творчого потенціалу особистості.

Таким чином, розвиток самостійності та ініціативності студентів у ЗВО має бути стратегічним завданням освітньої політики й педагогічної практики, оскільки саме ці якості формують основу професійної та соціальної успішності майбутніх фахівців у динамічному суспільстві знань.

Перспективами подальших досліджень є емпіричне вивчення ефективності впровадження зазначених психолого-педагогічних умов у практику вищої освіти, розробка діагностичних інструментів для оцінювання рівня сформованості самостійності та ініціативності у студентів, а також вивчення динаміки розвитку цих якостей в умовах змішаного та дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т.В., Хворостянко Н.А. Специфіка соціальної активності молоді: психологічний вимір. *Габітус*. 2021. № 22. С. 129–133. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.22.22>
2. Біляковська О.О. Професійна підготовка майбутніх учителів в умовах цифровізації освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 210. С. 10–14. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-10-14>
3. Буряк В.К. Самостійна робота як системоутворюючий елемент навчальної діяльності студентів. *Вища школа*. 2008. № 5. С. 10–24. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4772>
4. Литвин А.В., Руденко Л.А., Козяр М.М. Інтегрування інформаційно-комунікаційних та освітніх технологій у вищій школі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Київ ; Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 60. С. 263–271. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9113>*
5. Ребуха Л. Професійна підготовка майбутніх фахівців управління закладами освіти на засадах міждисциплінарної інтеграції. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. 2021. Вип. 1. С. 113–124. URL: <http://gsip.wunu.edu.ua/index.php/gsipua/article/view/19>
6. Самойленко О., Брюховецька І., Штайнер Т. Педагогічні умови формування soft skills у майбутніх педагогів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Молодь і ринок*. 2024. № 10 (230). С. 56–60. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314178>
7. Самойленко О.А., Міршук О.Є., Силенко Ю.В. Професійно-педагогічна підготовка фахівця у контексті сучасних реалій відкритого освітньо-наукового простору ЗВО. *Молодь і ринок*. 2023. № 5 (213). С. 83–89. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282838>
8. Сидоренко Н.І., Рудика О.О. Розвиток ініціативності молодших школярів засобами арт-проектів. *The 6th International scientific and practical conference "The role of innovations in the transformation of the image of modern science"* (October 08–11, 2024) Oslo, Norway. International Science Group. 2024. 333 p (p. 191). URL: <http://reposit.sc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/22913/1/THE-ROLE-OF-INNOVATIONS-IN-THE-TRANSFORMATION-OF-THE-IMAGE-OF-MODERN-SCIENCE.pdf#page=192>
9. Хворостянко Н.А. Тренінгова програма психологічного розвитку соціальної ініціативності студентської молоді. *Наукові перспективи*. 2022. № 8 (26). С. 422–433. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/2393/2396/2404>
10. Шліхта Г. Аналіз деонтологічної проблематики на рівні вищої школи підготовки майбутніх фахівців. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, (August 12, 2022; Zurich, Switzerland). P. 153–155. <https://doi.org/10.36074/logos-12.08.2022.47>
11. Babenko T., Kaminskyi O., Molodan V. Student-centered learning as a condition for the development of the social and professional mobility of the future specialist. *Academic Notes Series Pedagogical Science*. 2022. № 1 (206). P. 86–91. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-86-91>
12. Druhanova O., Kvasova K., Nalyvaiko O. Formation of responsibility and independence as a feature of personality of student youth in the process of educational work higher education institutions. *The Scientific Notes of the Pedagogical Department*. 2022. № 50. P. 46–55. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-50-04>
13. Khvorostianko N.A. Social initiative of the student youth as a subject psychological research. *Colloquium-journal*. 2021. № 27 (114). P. 21–24.
14. Supardi S. U. S. Developing of Measurement of Independence Characteristic in Middle School Students Mathematics and Science. *Formatif: Jurnal Ilmiah Pendidikan MIPA*. 2018. № 8(2). <https://doi.org/10.30998/formatif.v8i2.2650>
15. Sylenko Y. Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2024. № 10 (1). P. 68–76. <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68>
16. Vasenko V. Formation Of Self-Dependence Of Junior Schoolchildren In The Comprehensive Space Of Primary School. *East European Scientific Journal*. 2021. № 2(6(70)). P. 27–33. <https://doi.org/10.31618/essa.2782-1994.2021.1.70.71>

References

1. Andrushchenko, T. V., & Khvorostyanko, N. A. (2021). Spetsyfika sotsialnoi aktyvnosti molodi: psykholohichniy vymir [Specifics of youth social activity: Psychological dimension]. *Habitus*, (22), 129–133. <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.22.22> (in Ukrainian).

2. Biliakovska, O. O. (2023). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv v umovakh tsyfrovizatsii osvity [Professional training of future teachers in the context of digitalization of education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky – Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (210), 10–14. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2023-1-210-10-14> (in Ukrainian).
3. Buriak, V. K. (2008). Samostiina robota yak systemoutvoriuiuchy element navchalnoi diialnosti studentiv [Independent work as a system-forming element of students' learning activity]. *Vyshcha Shkola – Higher School*, (5), 10–24. <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4772> (in Ukrainian).
4. Lytvyn, A. V., Rudenko, L. A., & Koziar, M. M. (2021). Intehruvannia informatsiino-komunikatsiinykh ta osvitnikh tekhnolohii u vyshchii shkoli [Integration of information-communication and educational technologies in higher education]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia – Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods*, (60), 263–271. <https://sci.lidubgd.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9113> (in Ukrainian).
5. Rebukha, L. (2021). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv upravlinnia zakladamy osvity na zasadakh mizhdystsyplinarnoi intehratsii [Professional training of future education management specialists on the basis of interdisciplinary integration]. *Humanitarni studii: istoriia ta pedahohika – Humanitarian Studies: History and Pedagogy*, (1), 113–124. <http://gsip.wunu.edu.ua/index.php/gsipua/article/view/19> (in Ukrainian).
6. Samoilenko, O., Briukhovetska, I., & Shtainer, T. (2024). Pedahohichni umovy formuvannia soft skills u maibutnikh pedahohiv u protsesi profesiino-pedahohichnoi pidhotovky [Pedagogical conditions for the formation of soft skills in future teachers in the process of professional and pedagogical training]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, (10(230)), 56–60. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.314178> (in Ukrainian).
7. Samoilenko, O. A., Mirshuk, O. Ye., & Sylenko, Yu. V. (2023). Profesiino-pedahohichna pidhotovka fakhivtsia u konteksti suchasnykh realii vidkrytoho osvitno-naukovoho prostoru ZVO [Professional-pedagogical training of a specialist in the context of the current realities of the open educational and scientific space of higher education]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, (5(213)), 83–89. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.282838> (in Ukrainian).
8. Sidenko, N. I., & Rudyka, O. O. (2024). Rozvytok initsiatyvnosti molodshykh shkoliariv zasobamy art-proiektiv [Development of junior schoolchildren's initiative through art projects]. In *The 6th International scientific and practical conference "The role of innovations in the transformation of the image of modern science"* (Oslo, Norway, pp. 191). International Science Group. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/22913/1/THE-ROLE-OF-INNOVATIONS-IN-THE-TRANSFORMATION-OF-THE-IMAGE-OF-MODERN-SCIENCE.pdf#page=192> (in Ukrainian).
9. Khvorostyanko, N. A. (2022). Treninhova prohrama psykholohichnoho rozvytku sotsialnoi initsiatyvnosti studentskoi molodi [Training program for psychological development of students' social initiative]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, (8(26)), 422–433. <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/download/2393/2396/2404> (in Ukrainian).
10. Shlikhta, H. (2022). Analiz deontolohichnoi problematyky na rivni vyshchoi shkoly pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Analysis of deontological issues at the level of higher education for future professionals]. In *Collection of Scientific Papers "ΛΟΓΟΣ"* (pp. 153–155). Zurich, Switzerland. <https://doi.org/10.36074/logos-12.08.2022.47> (in Ukrainian).
11. Babenko, T., Kaminskyi, O., & Molodan, V. (2022). Student-centered learning as a condition for the development of the social and professional mobility of the future specialist. *Academic Notes. Series: Pedagogical Science*, (1(206)), 86–91. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-206-86-91> [in English].
12. Druhanova, O., Kvasova, K., & Nalyvaiko, O. (2022). Formation of responsibility and independence as a feature of personality of student youth in the process of educational work in higher education institutions. *The Scientific Notes of the Pedagogical Department*, (50), 46–55. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2022-50-04> [in English].
13. Khvorostianko, N. A. (2021). Social initiative of the student youth as a subject of psychological research. *Colloquium-journal*, (27(114)), 21–24. [in English].
14. Supardi, S. U. S. (2018). Developing of measurement of independence characteristic in middle school students mathematics and science. *Formatif: Jurnal Ilmiah Pendidikan MIPA*, 8(2). <https://doi.org/10.30998/formatif.v8i2.2650> [in English].
15. Sylenko, Y. (2024). Individualization of independent work in the professional training of future teachers: An experimental study. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 10(1), 68–76. <https://doi.org/10.52534/msu-pp1.2024.68> [in English].
16. Vasenko, V. (2021). Formation of self-dependence of junior schoolchildren in the comprehensive space of primary school. *East European Scientific Journal*, 2(6(70)), 27–33. <https://doi.org/10.31618/essa.2782-1994.2021.1.70.71> [in English].

| Матеріал надійшов до редакції: 03.06.2025 р. | Прийнято до друку: 15.08.2025 р. | Опубліковано: 28.11.2025 р. |

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).